

Rozhovor s Martinem Vopěnkou pro Mladou frontu Dnes pořizený v červnu 2005:

Po drastické knize Konec zákona spisovatel Martin Vopěnka (1963), aprobační jaderný fyzik, vydal v Mladé frontě titul zcela odlišného rázu nazvaný *Moje cesta do ztracena*. Vypráví o podnikateli, který přes všechny vnější úspěchy svůj život cítí jako nenaplněný a teprve po smrti své ženy získá odvahu oprostít se od závazků, opustit jistoty a vydat se s malým synem na dlouhou cestu do neznáma. Je to nejen příběh o hledání ztracena a nalézání pevného bodu, ale také o tom, jak k sobě otec a syn nacházejí cestu.

Co je pro vás ztraceno?

Předobrazem pro mě byl Komenského Labyrint světa a ráj srdce, věčné hledání ve světě. Ztraceno není nutně místo, kde je člověk ztracen ve smyslu, že neví kam dál, že zabloudil v lese. Mínil jsem spíše ztraceno vnitřní ve vlastní duši. I když v závěru mé knihy se obě ztracena setkají, to vnitřní s tím skutečným.

Váš hrdina svého syna vezme proti vůli příbuzných na dlouhou cestu do neznáma. Ale není to vše jen dočasný únik, úprk v kruhu?

Knihy řeší, zda máte právo se na podobnou cestu takto vydat, zvláště s dítětem - jsou tu vazby k příbuzným, kteří nějak doplatí na to, že se jeden člověk rozhodl hledat. Osobně jsem spíše pro odvahu, pro otce i syna mé knihy měla cesta velký smysl - podstatné bylo opravdové spolužití, že se neztratili v každodenním koloběhu. A poznání, že člověk nakonec najde u sebe doma, co šel hledat do světa. Komenský to má v náboženském smyslu a pro mě to znamená smíření se sebou samým a se svým osudem.

Obnášely přípravy ke knize i skutečné cestování?

Celkem jsem absolvoval tři cesty, které dohromady daly deset tisíc kilometrů. Ne snad proto, že by ta kniha měla být cestopisem, ale protože si myslím, že když se něco tváří jako příběh, který se mohl skutečně odehrát, tak by popis prostředí měl být co nejpřesnější.

Kde vás na cestách čekal největší zážitek?

Úžasný byl průjezd Bulharskem, a potom cesta přes Dunaj mezi Bulharskem a Rumunskem. Nebyly tam žádné mosty, a tak jsem jel autem na trámu, s kamiony a italskými mafiány. Ta cesta mi přišla prapůvodní, vnímal jsem řeku, která stále ještě rozděluje dvě krajiny téměř nepřekonatelným způsobem - převoz na trámu byl strašně drahý a místní lidé si ho rozhodně nemohou dovolit. Silně jsem vnímal osudovost, narodit se u řeky a vlastně žít buď na jednom, nebo na druhém břehu.

Vy často popisujete přírodu, zvláště hory a moře - to, co trvá, na rozdíl od rychlých proměn měst.

Skutečně je to prostředí, které rád popisuji. Nebaví mě, když bych měl popsat dvě stránky o tom, jak hrdina jede tramvají nebo autobusem, abych ho dostal na druhou stranu města. Rád bych, aby v každé větě o něco šlo.

Velkou roli má v cestě do ztracena Balkán. Proč právě ten?

To prostředí dobře znám, a pak Balkán je příběhová oblast, lidé tam ještě žijí svůj osud vepsaný ve tváři. Je to pro mě živná půda mnohem více než tahleta naše globalizovaná Evropa, kde všichni žijeme svůj poměrně blahobytný příběh určité prosperity, do toho samozřejmě prožíváme nějaké ty lásky a nelásky, ale není to tady tak o život, jako v Rumunsku. O život, tím nemyslím život nebezpečný či bezpečný, ale že v Rumunsku člověk řeší základní otázky života, zda zůstane u své klopotné dřiny, nebo odejde někam do města. Myslím, že bude v čím dále prosperující Evropě stále obtížnější dát lidem pocit, že je jejich život zajímavý.

Jak tedy udělat život zajímavým?

Na to nemám přesný recept, ale kupříkladu hrdina mé knihy udělal něco nestandardního, to v každém případě. Čtenář se může dobrat toho, zda se mu to vyplatilo, nebo ne. Může si to vůči svému vlastnímu životu přebrat.

Nedeformuje spisovatele to, že je zároveň nakladatelem?

V mém případě to jsou dvě oddělené osoby. Lidé mě však bohužel někdy vnímají jako nakladatele, který se snaží psát. Přitom je to přesně naopak - bytostně jsem spisovatel, který se tady v tom světě umí uživit jako nakladatel. Stejně dobře bych mohl prodávat něco jiného, ale náhodou jsem se nachomýtl ke knihám.

Kdy jste začal psát?

Už někdy v první třídě jsem prohlašoval, že chci být spisovatelem, a brzy jsem začal psát povídky. Otec jako slavný matematik smýšlel jinak, proto jsem také vystudoval jadernou fyziku - ale hned jsem ji opustil. Psaní v mé rodině nebylo moc podporované a rozhodně mu nebylo rozuměno. Ostatně pokud to myslíte opravdově, okolí většinou tak jako tak zklamete. Spisovatel musí jít za představivost, nemůže psát to, co lidi očekávají.

A co jako spisovatel očekáváte vy?

Mám velkou sebekritiku k tomu, co píšu, nechci jen přidávat knihy, které by nešly novým směrem, musím mít pocit smyslu. Ne všechno se stane příběhem - v dnešní době převažují skutečné příběhy, které jsou samy o sobě svým způsobem silnější, než spisovatel dokáže vymyslet. Proto je pro náročného autora strašně těžké najít něco, co má smysl psát. Ale do Cesty do ztracena jsem se okamžitě zamiloval - byly to dva šťastné roky psaní, kdy jsem měl pocit, že nemusím příběhu moc pomáhat, že to tak má být. Nyní zase něco začínám psát, ale jistotu, že dílu mám věnovat několik let života, jsem ještě nezískal. Ostatně v této chvíli se už ani necítím vázán, že bych nutně musel něco dalšího napsat.

Jednou jste řekl, že jste se narodil příliš pozdě pro věci, které byste chtěl ještě stihnout. Co třeba?

Vím, že se v Česku tohle moc neříká, ale chtěl bych stihnout stát se slavným spisovatelem. To nemyslím v českém měřítku, ale mezinárodním - nějakým způsobem se pro to cítím určen. Získal jsem si tím spoustu nepřátel, když jsem měl přehnané ambice v době, kdy jsem neměl tu zkušenost, abych psal jako dneska. Některé moje tížádsti byly předčasné a hodně věcí jsem pokazil, ale myslím, že jsem se postupně dostal skutečně až k pokoře. A z těch dalších přání? Snad ještě vylézt na nějakou tu vysokou horu. Ve výšce jsou úžasné prožitky.

ALICE HORÁČKOVÁ